

Datum

28 juni 2023

Ons kenmerk

UTR-CVH-280623-001

Betreft/ Onderwerp

Inbreng FNV t.b.v. internetconsultatie Participatiewet in balans spoor 1

Inbreng FNV ten behoeve van internetconsultatie Participatiewet in balans spoor 1

De FNV heeft met interesse kennisgenomen van het wetsvoorstel '*Wijziging van de Participatiewet in verband met het op onderdelen in balans brengen van de wet tussen bestaanszekerheid, re-integratie en handhaving*' (*Participatiewet in balans*) en maakt graag gebruik van de mogelijkheid om via deze internetconsultatie te reageren op het wetsvoorstel.

In het kort pleit de FNV voor een veel fundamenteelere herziening van de Participatiewet. Daarvoor zijn de volgende punten noodzakelijk:

- Een forse verhoging van het sociaal minimum is noodzakelijk om bestaanszekerheid te garanderen. Ook volwassen jongeren zouden recht moeten hebben op een volwassen bijstandsuitkering.
- Terugbrengen van de vele verplichtingen tot het hoogstnoodzakelijke. Dat houdt in dat de inlichtingenplicht sterk moet worden verlicht. Ook staat de voorgestelde Participatieplicht op gespannen voet met de wens om de Participatiewet menselijker te maken. Voer deze dus niet in en schrap de verplichte tegenprestatie, taaleis en de sollicitatieplicht.
- Volledige afschaffing van de kostendelersnorm en de vierwekenzoektermijn voor jongeren.
- Geef mensen recht op werk door Sociaal ontwikkelbedrijven
- Meer perspectief voor chronisch zieken en gehandicapten die gevangen zitten in de bijstand.

Algemeen

De Participatiewet is volgens de FNV mislukt. De wet richt zich te veel op betaald werk en is te streng. De knellende regels in de Participatiewet, zoals de kostendelersnorm en de inlichtingplicht, leiden tot armoede. Dit moet anders. De FNV ziet in de maatregelen uit Participatiewet in balans de erkenning dat de huidige Participatiewet te hard is en anders moet. Dit wetsvoorstel is echter nog niet de fundamentele verandering die nodig is. Zo is er bijvoorbeeld nog geen oplossing voor de groep

chronisch zieken en gehandicapten, wordt er geen stap gezet richting sociaal ontwikkelbedrijven en blijft de inlichtingenplicht overeind. Een deel van de maatregelen wordt daarnaast vormgegeven via kan-bepalingen, waardoor er geen garanties zijn dat gemeenten de wet ook menselijker gaan uitvoeren. Hierna wil de FNV ingaan op enkele maatregelen.

Hoogte sociaal minimum

In de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel staat te lezen dat het sociaal minimum met bijbehorende toeslagen ervoor zorgt dat bijstandsgerechtigden vergeleken met andere EU-landen niet in armoede leven. De FNV wil opmerken dat deze redenering niet klopt en niet strookt met de werkelijkheid. De Nationale Ombudsman, de SER, het Nibud, de Nederlandse Arbeidsinspectie constateren allemaal dat het sociaal minimum te laag is om van rond te komen. Uit SCP-onderzoek naar armoede blijkt dat bijstandsgerechtigden van alle groepen het grootste risico lopen om in armoede te leven.

Verruiming bijverdiengrenzen

In het wetsvoorstel worden verschillende vrijlatingsregelingen geharmoniseerd tot één vrijlating in de Participatiewet. Toekenning ervan is oordeel college. Bijstandsgerechtigden mogen 15% van hun bijverdiensten gedurende 12 maanden houden.

De FNV constateert dat de vrijlating in de huidige Participatiewet 25% voor zes maanden bedraagt waarbij is afgesproken dat dit geen gevolgen heeft voor toeslagen. Een vrijlating van 15% voelt dan ook niet als een vooruitgang. Voor de mensen met een medische urenbeperking is er nauwelijks verbetering, terwijl zij al naar vermogen werken en ook niet meer uren kunnen werken. De FNV pleit ervoor om aan te sluiten bij de bijverdiengrenzen in de Wajong (25% voor wajongers met arbeidsvermogen en 30% voor DGA) en de bijverdiengrenzen voor mensen zonder medische urenbeperking structureel te houden op 25%.

Bufferbudget

In het wetsvoorstel wordt de mogelijkheid gecreëerd van een bufferbudget voor bijstandsgerechtigden die naast de bijstand gaan werken om bij schommelingen in het inkomen die ontstaan door verrekenen toch een maandinkomen op bijstandsniveau te kunnen garanderen. Gemeenten kunnen een bedrag van 1000 euro per jaar gebruiken om bijstandsgerechtigden te ondersteunen die starten met werken door wisselende inkomsten in de knel kunnen komen. De gemeente beheert dat bedrag en kan de uitkering aanvullen als het nodig is. De FNV snapt het idee achter het bufferbudget goed en vindt het positief dat een poging gedaan wordt om bestaanszekerheid te garanderen en wisselingen in inkomen op te vangen. De FNV vindt het wel ergens zorgelijk dat er geen mogelijkheid is om het bufferbudget zelf aan te vragen en vraagt zich dan ook af hoe de autonomie van burgers is gewaarborgd en daarbij ook de rechtszekerheid. Ook vraagt de FNV zich af of er financieel toezicht is op de beheerde budgetten.

Terugwerkende kracht

Het wordt mogelijk om met drie maanden terugwerkende kracht een bijstandsuitkering aan te vragen. De FNV vindt dit een goede maatregel, maar zou het beter en eenvoudiger vinden om aan te sluiten bij de praktijk van SVB waar met zes maanden terug nog een uitkering kan worden aangevraagd

Aanpassen vierwekenzoektermijn jongeren onder de 27

Het uitgangspunt in de Participatiewet in balans blijft geformaliseerde leer-werkplicht voor jongeren tot 27 jaar. In knellende situaties wordt voor gemeenten de mogelijkheid (kan-bepaling) geïntroduceerd om de vierweken zoektermijn buiten toepassing te laten.

De FNV is voor het volledig afschaffen van de vierwekenzoektermijn voor jongeren onder de 27 jaar. De Nationale Ombudsman constateerde dat in vrijwel alle gevallen vooraf al vaststaat dat jongeren recht hebben op bijstand. Vier weken wachten leidt alleen maar tot het opbouwen van schulden en tot armoede. Een kan-bepaling biedt geen garanties dat gemeenten dit ook daadwerkelijk gaan doen.

Vrijlating van giften/ opbrengsten hobbymatige verkoop tot 1200 euro

In het wetsvoorstel staat opgenomen dat cadeaus en opbrengsten uit hobbymatige verkoop of via Marktplaats tot 1200 per jaar worden niet meegerekend tot inkomen. Ditzelfde geldt ook voor leningen in de privéfeer tot 1200 euro. De bijstandsgerechtigde hoeft ontvangsten niet te rapporteren of bij te houden tot 1200, maar moet zich wel kunnen verantwoorden als de gemeente daarom vraagt. De FNV wil opmerken dat op dit laatste punt spanning ligt. Want je hoeft niet al je bonnetjes te bewaren of een administratie bij te houden, maar je moet je wel kunnen verantwoorden als de gemeente het niet vertrouwd. Dit moet worden verduidelijkt om zorgen bij bijstandsgerechtigden weg te nemen.

Participatieplicht

De constatering is dat de huidige generieke en specifieke verplichtingen in de Participatiewet te rigide zijn en te weinig rekening houden met persoonlijke omstandigheden van mensen. Dan gaat het met name om de verplichte tegenprestatie, de taaleis en de plicht om werk te aanvaarden binnen drie uur reistijd. In plaats van al deze verplichtingen komt één generieke participatieplicht. Gemeenten moeten deze in een lokale verordening vast leggen.

De FNV vindt het goed dat de tegenprestatie en andere strenge verplichtingen worden geschrapt, maar daarvoor in de plaats komt een participatieplicht. De FNV vraagt zich af of dit nu niet hetzelfde beestje met een andere naam is. Zo maakt FNV zich zorgen over de volgende zin uit de Memorie van Toelichting: *“De onbeloonde activiteiten die voorheen als tegenprestatie door het leven gingen, kunnen in dit kader ook in de nieuwe situatie worden verricht.”* Daarmee gaat het wetsvoorstel volgens de FNV dus helemaal niet uit van een ander mensbeeld en wordt dus ook niet minder streng. De FNV wil de regering verzoeken om ook de participatieplicht niet in deze vorm in de wet op te nemen. Dat gemeenten zelf invulling kunnen geven aan de participatieplicht door deze in de verordening op te nemen, baart ook zorgen. Dit vergroot volgens de FNV de gemeentelijke willekeur.

Ruimte voor het eigenstandig vormgeven participatie

In deze maatregel zit de erkenning dat een deel van de huidige doelgroep Participatiewet duurzaam geen arbeidsvermogen heeft en dat voor hen betaald werk (op termijn) niet realistisch is. Met deze maatregel krijgen bijstandsgerechtigden meer ruimte om zelf participatie vorm te geven. De FNV vindt deze maatregel belangrijk, maar merkt op dat deze maatregel op gespannen voet kan staan met de generieke participatieplicht. Want wat is deze ruimte waard om zelf de opleiding te kiezen als de gemeente de opleiding niet wil betalen of je uitkering kan korten. Met de Participatieplicht kan de gemeente je immers ook dingen verplichten. De FNV pleit ervoor om deze ruimte voor eigenstandig vormgeven van participatie te versterken.

Ruimte voor afstemming maatregelen

Deze maatregel zorgt ervoor dat bij overtredingen van de inlichtingenplicht niet direct meer standaard de uitkering volledig moet worden ingehouden, maar dat gemeenten maatwerk kunnen bieden en gedifferentieerde maatregelen moeten kunnen opleggen. In lagere wetgeving worden de standaardverlaging per schending vastgelegd. De FNV vindt het een stap in de goede richting dat niet bij elke overtreding (of vergissing) de hele uitkering terugggevorderd moet worden, maar er is pas echt

sprake van een wet die uitgaat van vertrouwen als de inlichtingenplicht wordt teruggebracht tot het hoogstnoodzakelijke.

Mogelijkheid voor gemeenten om maatschappelijke participatie aan te bieden

Gemeenten krijgen de mogelijkheid om beleid te ontwikkelen om zelfstandige maatschappelijk participatie van bijstandsgerechtigden te bevorderen. Dit is vooral van belang voor de bijstandsgerechtigden voor wie de afstand tot de arbeidsmarkt op dit moment groot is of zelfs onoverbrugbaar. De FNV vindt het op zich positief dat maatschappelijke participatie wordt gestimuleerd, maar vindt niet dat er sprake moet zijn van een plicht zoals in de voorgestelde participatieplicht. Voor sommige bijstandsgerechtigden kan het prettig zijn om in de vorm van dagbesteding te participeren. De FNV wil wel benadrukken dat het hier nooit zou moeten kunnen gaan om constructies waarbij bijstandsgerechtigden werken zonder loon. De FNV verzoekt dit in de wet te verduidelijken.

Ruimte voor mantelzorg

Wanneer sprake is van intensieve mantelzorg bij samenwonen wordt de kostendelersnorm niet langer toegepast. Ook heeft het hebben van een gezamenlijke betaalrekening in geval van mantelzorg geen gevolgen meer voor de bijstandsuitkering.

De FNV vindt het goed dat er in de Participatiewet meer ruimte komt voor mantelzorgers. De FNV ziet wel moeilijkheden in de uitvoering voor het niet toepassen van de kostendelersnorm in geval van mantelzorg. Bijvoorbeeld wanneer men om zorgsituaties vóór te zijn gaat samenwonen. De FNV zou het dan ook beter vinden dat de kostendelersnorm volledig wordt afgeschaft.

Harmoniseer de hoogte van de aanvullende bijzondere bijstand aan jongeren van wie ouders niet in beeld zijn of geen ondersteuning kunnen bieden

Wanneer jongeren onder de 21 jaar aanspraak op bijstand of bijzondere bijstand doen, komen ze daar nu niet voor in aanmerking omdat ouders nog onderhoudsplichtig zijn. Kunnen de ouders dit niet dan kunnen ze een beroep doen op de aanvullende bijzondere bijstand. Er zijn nu grote verschillen in hoe gemeenten dit uitvoeren. In het wetsvoorstel wordt voorgesteld dit te harmoniseren. Jongeren onder de 21 jaar kunnen dan een beroep doen op de bijzondere bijstand met als maximum 95% van het minimumjeugdloon voor jongeren. Indien noodzakelijk kunnen gemeenten afwijken.

De FNV vindt het goed dat er op dit punt geen verschillen meer zullen zijn in de uitvoering tussen gemeenten, maar de hoogte van de bijstandsnorm voor jongeren is veel en veel te laag. Het minimumjeugdloon (laat staan 95% ervan) is te laag om van rond te komen. Terwijl ze wel een volwassen huur, volwassen zorgkosten en energierekening hebben. Jongeren tussen de 18 en de 21 zouden minimaal recht op volwassen bijstandsnorm moeten hebben (die naar de mening van de FNV nog steeds te laag is).

Tot slot,

De FNV constateert dat door de maatregelen die worden voorgesteld in het voorliggende wetsvoorstel een eerste stap wordt gezet om de onmenselijkheid uit de Participatiewet te halen. Er wordt voorgesteld dat er meer uitgegaan zal worden van vertrouwen in plaats van wantrouwen en dat is goed. Tegelijkertijd ziet de FNV in de plannen wel dat veel maatregelen worden vormgegeven via kanbepalingen: de gemeenten mógen besluiten de vierwekenzoektermijn bij jongeren niet toe te passen, maar kunnen dit met de voorgestelde wetswijzigingen nog steeds blijven doen. Hierdoor neemt de beleidsvrijheid van gemeenten alleen maar toe en zijn er geen garanties dat de Participatiewet ook daadwerkelijk menselijker wordt. Ook de Nationale Ombudsman wees er eerder

op dat de beleidsvrijheid kan leiden tot willekeur en rechtsongelijkheid. De FNV deelt die zorgen in hoge mate. Ook biedt de Participatiewet in balans geen perspectief voor de groep die gevangen zit in de bijstand: de mensen met een chronische ziekte of beperking. Voor hen is een andere wet nodig die hun levenslange beperking onderkent en perspectief biedt. Deze groep wacht al te lang op een oplossing vanuit de politiek en verdient het niet om via een commissie doorgeschoven te worden naar een volgend kabinet.